

GEOGRAFIJA

1. STELMUŽĖS AŽUOLAS

Zarasų rajone įsikūrusiame Stelmužės kaime augantis Stelmužės ažuolas laikomas seniausiu ir storiausiu ažuolu Lietuvoje ir vienu seniausių ažuolų Europoje.

Spėjama, kad Stelmužės ažuolo amžius gali siekti 1500–2000 metų. Šis galiūnas auga senajame Stelmužės dvaro parke ir yra neatsiejama jo dalis. Šalia ažuolo iš karto pastebima unikali 1650 m. statyta medinė Viešpaties Jėzaus Kryžiaus bažnyčia, kurioje dabar įrengtas bažnytinio meno muziejus.

Stelmužės ažuolas matęs tikrai nemažai – prie jo atjodavo Lietuvos kunigaikščiai, kryžiuočių ir kalavijuočių riteriai, o drevėje rasti žmogaus griaučiai ir prancūziškas šautuvas byloja, kad šis ažuolas – vieno iš Napoleono karių tikriausiai buvo naudojamas kaip slėptuvė.

Pagonybės laikais po šio ažuolo šakomis vykdavo baltiškos apeigos, degdavo šventoji ugnis, buvo meldžiamasi, aukojamos aukos dievams, deginami aukurai.

Legenda byloja, kad per šio žymaus ažuolo drevę buvo galima nusileisti į požemio pasaulį, kad po jo šaknimis gali būti lobis.

Niekas negali tiksliai pasakyti, kas nutiko su medžio viršūne. Legendos byloja, kad ją baudžiauninkai panaudojo užtvėrdami kelią piktajam carui, kad šis negalėtų pravažiuoti. Baudžiauninkai norėję carą pamokyti už tai, kad šis neprivertė Stelmužės dvarininko atleisti valstiečius nuo baudžiavos, nors kitur baudžiava jau seniai buvo panaikinta.

Pasak dar vienos legendos, kadaise toje vietovėje gyvenęs milžinas nutarė ant pravažiuojančio caro karietos nuversti ažuolą, tačiau jam nepavyko – kitas vietinis stipruolis sulaukė krentantį ažuolą ir išgelbėjo carą. Tačiau šis buvo nedėkingas ir neatkreipė dėmesio, nuo kokios nelaimės buvo apsaugotas, tiesiog ėmė ir nurūko savais keliais. Stipruolis nenorėjo visko taip palikti, pasivijo carą ir griebė už karietos rato – pusė ratlankio taip ir liko jo saujoje. Manoma, kad galbūt todėl Stelmužės dvaro herbe buvo vaizduojama pusė vežimo ratlankio.

2. ŠILUVA

Šiluva – miestelis, pradėjęs kurtis dar XV a. Dabartinis miestelio pavadinimas nėra pirmasis, anksčiau ši gyvenvietė vadinosi Būda. Kadaise šioje vietoje buvo apdirbama mediena, o darbininkams buvo pastatytos būdos, kuriose jie galėdavo gyventi. Nuo to ir kilo pavadinimas,

kuris bėgant metams ir tikriausiai būdoms virstant namams, pakito ir prigijo Šilai, o vėliau ir Šiluva.

Apie 1608 m. šalia miestelio gyvulius ganiusiems piemenims apsireiškė Mergelė Marija su Kūdikieliu ant rankų (jie pavaizduoti miestelio herbe). Įvykis buvo dokumentuotas ir oficialiai pripažintas Bažnyčios. Šiluva yra viena iš penkių vietų Europoje, kurioje pasirodė Marija.

Pasakojama, kad viename netolimame kaime gyveno aklas šimtametis senolis. Jis prisiminė, kad maždaug toje vietoje, kur apsireiškusi Marija, kadaise buvo katalikų bažnyčia. Atvestas į apsireiškimo vietą, senolis staiga praregėjo ir parodė, kur buvo užkasta skrynia su bažnytiniais daiktais. Pradėjęs ieškoti, toje vietoje tikrai buvo surasti dokumentai, įrodantys katalikų teises į Šiluvos parapijos žemes. Ten pat buvo rastas ir Švč. Mergelės Marijos paveikslas. Vėliau toje vietoje buvo pastatyta bažnyčia – Švč. Mergelės Marijos gimimo bazilika. Pastatyta 1760–1775 m., ši bažnyčia laikoma vienu iš paskutinių tokio vientiso vėlyvojo baroko sakralinės architektūros paminklų, kurio viduje išsaugotas daugiau nei du šimtmečius nepakitęs vidaus dekoras. Bažnyčios interjerą kūrė Italijoje mokėsis skulptorius Mykolas Podchaiskis.

1993 m. Šiluvoje lankėsi popiežius Jonas Paulius II.

3. ŠATRIJOS PILIAKALNIS

Žemaitijoje, Telšių rajone, prie Pašatrijos kaimo iš tolo matosi Šatrijos piliakalnis, kurio apylinkėse įsteigtas Šatrijos kraštovaizdžio draustinis. Piliakalnis įrengtas vienoje aukščiausių Žemaitijos kalvų, geru oru galima apžvelgti apylinkes iki 30 km atstumu. Ant kalno yra aukuras, prie kurio ir dabar rengiamos žemaičių šventės, tradicinėmis tapusios ugnies deivės Gabijos pagerbimo apeigos.

Legenda byloja, kad senų senovėje ėjo milžinas, prisipylęs pilnas kišenes žemių, bet pavargo ir atsigulęs užmigo. Tuo metu pribėgo pelės ir pragaužė jo kišenes, iš kurių žemės išbyrėjo. Pabudęs milžinas labai supyko ir suriko: „Nenaudėlės, kad duosiu su šatra!“ Iš tų išbyrėjusių žemių atsiradęs kalnas buvo pavadintas Šatrija. Būtent čia buvo viena svarbiausių Žemaitijos šventaviečių. Kalvoje buvo rasti tokie archeologiniai radiniai, kaip degintiniai kapai, laidojimo urnos, ašariniai puodeliai, dubeniuoti akmenys, gintaro ir stiklo papuošalai, akmeniniai kirvukai. XIV a. kalvos viršuje stovėjo medinė pilis, čia galėjo būti vienas svarbiausių pagonių tikėjimo centrų, sunaikintų Lietuvoje įvedus krikščionybę.

Prie šio kalno 1413 m. Vytautas su Jogaila skelbė krikščionybę.

Įsigalint krikščionybei, buvusias šventavietes imta sieti su blogio jėgomis, apie šį kalną buvo kalbama, kad ant jo renkasi velniai, suskrenda raganos.

Dabar kasmet, trečiąjį liepos šeštadienį, senojo protėvių tikėjimo tęsėjai susirenka ant Šatrijos kalno švęsti Gabijos šventės.

4. MERGAKALNIS

Mergakalnis – kalva Kaišiadorių rajone, Dovainonių kaime. Tai – aukščiausia atodanga, esanti prie Kauno marių. Nuo jos atsiveria neapsakomo grožio vaizdas į Kauno marias, matosi Paukščių sala.

Apie šią atodangą sklendo įvairiausios legendos ir padavimai. Vienas jų pasakoja, kad nuo skardžio buvo nušokusi vieno turtingo pono dukra, kuriai tėvas uždraudė mylėti neturtingą arklį. Sakoma, kad ir šiandien, kai pakyla pilnatis ir mariose atsiranda mėnulio takas, žmonės mato plaukus šukuojančią ir dainuojančią merginą.

Pasak kitos legendos, senovėje nuo šios kalvos skardžio buvo metamos į maišus sukištos laisvo elgesio moterys, o kita legenda pasakoja, kad viduramžiais kryžiuočiai vijosi vieną kunigaikštę, tačiau ji nenorėdama pakliūti į nelaisvę, su visa karieta nuo kalno nuvažiavo tiesiai į Nemuną.

5. NAURŠILIŲ AKMENYS

Panevėžio rajone, Krekenavos regioniniame parke, galima rasti Nauršilių akmenis, vadinamus Mukolais. Didžiojo Mukolo akmuo yra 2,5 m ilgio, 2 m pločio ir 1,5 m aukščio.

Legenda byloja, kad Mukolas buvo valstietis, neklausęs Dievo įsakymų ir šv. Velykų dieną išėjęs arti laukų. Dievas jį nubaudė paversdamas Mukolą ir visą jo šeimą akmenimis. Mukolienę suskaldė ir į statomo kumetyno pamatus sudėjo Nauršilių dvaro darbininkai. Tačiau skaldant ją, pasirodė kraujas! Tai sužinojęs dvarininkas, Mukolo ir Mukoliuko akmenų skaldyti neleido, jie išliko iki šių dienų.

Žmonės tikėjo, kad akmeniu paverstas Mukolas turi stebuklingų galių. Blogai besimokančiam vaikui liepdavo nueiti prie Mukolo ir sukalbėjus „Sveika, Marija“ apeiti aplink jį keliais. Pasakojama, kad po to mokslai imdavo sektis geriau.

6. ŠEPETOS PELKĖ

Kupiškio rajone legendomis ir paslaptimis garsi Šepetos pelkė, kurioje dabar kasamos durpės. Mįslinga vieta anksčiau žmones viliojo ne tik spanguolynais, mėlynėmis ir vaivorais, bet ir skatindavo kurti įvairias istorijas. Šią pelkę išgarsino lenkų rašytojo Jozefo Weysenhoffo novelių romanas „Sabalas ir panelė“, taip pat lietuvių autoriaus Kazio Inčiūros poema „Šepetos ragana“. Šioje poemoje autorius rėmėsi ir savo paties išgalvota, ir iš žmonių nugirsta istorija apie karalaitę, gyvenusią itin audringą gyvenimą ir už nedorą elgesį buvusią nubaustą ir prakeiktą. Praradusi rūmus karalaitė ilgai klajojė Šepetos pelkėse ir krėtė piktus pokštus pro šalį einantiems žmonėms.

Dar viena legenda byloja apie piemenaitę, kuri ganydama bandą pametė pelkėje vieną veršiuką. Grįžusi ji buvo nubausta ir išvaryta jo ieškoti. Mergaitė taip supyko, kad prakeikė visą miestą, o po daugelio metų toje vietoje kasę šulinį gyventojai rado juodus mergaitės plaukus.

Nuo seno yra sekama pasaka, kad šioje pelkėje kadaise nuskendo bažnyčia ir kartą per 100 metų, per šv. Velykas, ji iškyla. Senoliai pasakoja, kad aplink pelkes stūksančiuose smėlio kalneliuose galima rasti gintaro. Pasakojama, kad čia buvęs didelis ežeras su požeminiais kanalais.

Žmonės tvirtina girdėję šalia pelkės vaitojant, kai kuriuos praeivius netikėtai įsiurbdavo akivarai, ten iki dabar veisiasi didžiuliai gyvatynai ir blaškosi vaiduokliai.

7. SVEIKATOS VERSMĖ

Šiaulių rajone stūkso Narkūno piliakalnis, kurio papėdėje yra Laimės slėnis, o jame trykšta Sveikatos versmė. Jos vanduo stebuklingas – tinka įvairioms ligoms gydyti, juo pirmą kartą prausiami kūdikiai. Kuo vanduo skaidresnis, tuo žmogus bus laimingesnis. Patariama nepamiršti į šaltinį įmesti monetos, tam geriausiai tinka sidabrinė. Tai atneš laimę.

Pasakojama, kad vienas žmogus norėjo pasisavinti pinigus ir kaipmat apako. Semti vandenį iš versmės patariama labai atsargiai, nes jei išsipils nors lašas atgal, tai reikš, kad užpylei Laimei akis, ir ims nesisėkti.

8. SARTŲ EŽERAS

Zarasų rajone nusidriekęs Sartų ežeras apipintas legendomis, kurios siejamos su Sartų žirgų lenktynių kilme. Ne vienoje knygoje cituojama legenda pasakoja, kad kadaise netoli Sartų gyvenęs piktas ponas ir turėjęs gražią dukterį. Jam tarnavęs bernas paprašė leidimo ją vesti, o ponas pasiūlė varžytis žirgų lenktynėse ant ledo. Pasikinkęs geriausius žirgus ponas lengvai aplenkė berną, tačiau ledas įlūžo ir ponas su visais žirgais paskendo.

Kita legenda byloja, kad smarkiai nusidėjęs ponas norėjo prieš gyvenimo pabaigą padovanoti bažnyčiai varpus ir taip užsitikrinti vietą rojuje. Gabeno jis tuos varpus į bažnyčią per užšalusį ežerą, pasikinkęs šešetą sartų žirgų, tačiau ledas įlūžo ir ponas nuskendo. Vietiniai taip džiaugėsi, kad pono nebėra, kad ėmė važinėti po ežerą su žirgais.

Lenktynės ant užšalusio Sartų ežero pradėtos rengti jau XIX a. pradžioje – vietiniai dvarininkai Pliateriai varžydavosi su kaimynais.

9. KRYŽIŲ KALNAS

Apie 12 kilometrų į šiaurę nuo Šiaulių stūkso ne itin didelis, pailgas, per vidurį kiek įdubęs kalnas, ant kurio pastatyta labai daug kryžių – tai žymusis Kryžių kalnas. Jis simbolizuoja ištikimybę kryžiaus aukai, per kurią Kristus išgelbėjo žmoniją. Tačiau Kryžių kalnas primena ne tik Atpirkėjo kančią ir mirtį, kryžiai ant šio kalno taip pat statomi 1863 m. sukilime žuvusiems atminti.

Viduramžiais ant šio kalno stovėjo medinė pilis, kuri istoriniuose metraščiuose vadinama „Kula“. Deja, ją 1348 m. sunaikino Livonijos kariuomenė ir nuo to laiko kalnas labai ilgai stovėjo plikas. Tik XIX a. viduryje ant piliakalnio, liaudies vadinto Pilies kalnu, Jurgaičių, Domantų piliakalniu, Maldavimų kalnu, imta statyti kryžius.

Kryžių kalnas suklestėjo tarpukariu, į jį žmonės kopdavo melstis, ant jo buvo aukojamos šv. Mišios.

Pats svarbiausias įvykis Kryžių kalno istorijoje, išgarsinęs jį visame pasaulyje – popiežiaus Jono Pauliaus II apsilankymas 1993 m. Šventasis Tėvas meldėsi Kryžių kalne, aukojo šv. Mišias prie kalno pastatytoje koplyčioje.

10. PELENIŠKIŲ PILIAKALNIS

Peleniškių piliakalnis – tai kalva netoli Šiurpės dešiniojo kranto. Iš pietų šį piliakalnį juosia pelkėtas Šiurpės slėnis, iš vakarų – pelkė, iš kitų pusių – žemi laukai. Piliakalnio šlaitai gana

statūs, siekia apie 8 m aukščio.

Pasakojama, kad Pakruojo rajone esantį Peleniškių piliakalnį supylė belaisvės moterys, nešdamos žemes prijuostėmis. O šalia piliakalnio nusidriekusiuose laukuose raudnuoja nedidelė mūrinė koplytėlė. 1984 m. čia pasirodė pašvaistė, kuri įgavo Mergelės Marijos pavidalą ir tarp visos Lietuvos tikinčiųjų tapo žinoma Pašvitinio apsireiškimo vardu.

11. ŠVČ. MERGELĖS MARIJOS APSIREIŠKIMO VIETA

Imbrado šventavietė yra Zarasų rajone, vakarinėje Ilgio ežero pakrantėje. Ši vieta garsi kaip Švč. Mergelės Marijos Apsireiškimo vieta. Šis apsireiškimas įvyko 1967 m. birželio 30 d. apie vidurnaktį, kuomet penkiolikos metų jaunuolis su metais vyresne pussesere motociklu važiavo namo. Staiga ant Ilgio ežero jie išvydo šviesą, o važiuodami ant tiltelio pamatė jauną nepaprasto grožio mergaitę. Paaugliai labai išsigando, motociklas užgeso, tačiau netrukus vaikas jį vėl užvedė ir pora nuvažiavo. Grįžusi namo mergina susapnavo tą pačią merginą, tik jau kaip šv. Mariją, ši jai priekaištavo, kodėl niekam apie šį įvykį nepapasakojusi. Apie regėjimą sužinojęs Imbrado parapijos klebonas patvirtino, kad merginai tikrai apsireiškė Švč. Mergelė Marija. Nuo to laiko žmonės plūsta apsireiškimo vietoje melstis, tikėdami, kad ši vieta yra šventa, padeda gėlių, yra pastatyta kryžių.

Sovietmečio valdžiai nepatiko, kad šioje vietoje lankosi žmonės, bandė tai uždrausti, griovė statomus kryžius. Tik atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, šią vietą vėl buvo galima laisvai lankyti.

Pabrėžiant šio piligriminio traukos centro svarbą, netoliese buvo pastatyta koplyčia. Ji išsiskiria savo forma – primena popiežiaus mitrą.

Daugeliui ši ypatinga vieta primena Kryžių kalną, nes dabar čia gausu įvairių formų kryžių. Yra tikinčių, kad Ilgio ežero vanduo turi gydomųjų savybių, todėl žmonės net vežasi šio ežero vandens namo.

Kiekvienais metais, birželio 30 d., prie Ilgio ežero vyksta šventė Švč. Mergelės Marijos garbei.

12. VELNIO AKMUO

Klaipėdos miesto šiaurinėje dalyje, Tauralaukyje, Danės upės kairiajame krante stūkso apie 50 tonų sveriantis Velnio akmuo. Šis apeiginis akmuo žinomas dar nuo XIII a. ir yra vienas seniausių apeiginių akmenų visose kuršių žemėse.

Ant akmens yra tarsi iškaltas apvalus dubuo, jį veikiausiai išgręžė, išsuko patys kuršiai, nes akmuo buvo naudojamas apeigoms. Iki šiol mokslininkai nėra išsiaiškinę detalios technologijos, kaip tai buvo padaryta. Į dubenį per kalendorines šventes ar prašant dievų malonės būdavo pilamas alus, midus ar paaukotų gyvūnų kraujas. Skystis iš dubenio per lataką nutekėdavo į žemę. Dar prieš kelis šimtus metų senoliai tikėdavo, kad į tokius dubenis prisirinkęs vanduo yra stebuklingas, gali išgydyti įvairias ligas, todėl juo prausdavo skaudamas vietas.

Pasakojama, kad seniau šioje vietovėje gyveno vienas ponas, kuris labai mėgo palošti kortomis. Kartą Joninių naktį ponas lošė su savo tarnu ir išlošė. Supykęs tarnas pasiuntė poną velniop. Dvarininkas tuomet nuėjo prie akmens ir sutiko velnią, kuris irgi turėjo pilnas kišenes pinigų. Abu kaipmat ėmė kortuoti. Šiam ponui ir velnias pralošė visus savo pinigus. O tuomet taip įtūžo, kad tvojo kanopa per akmenį. Iki dabar liko žymė.

13. PAPILĖ

Papilė ir jos apylinkės Lietuvoje ypatingos savo reikšme – net tik europine, bet ir pasauline. Papilė yra ne tik vienas seniausių ir gražiausių Žemaitijos miestelių, bet yra žymi savo atodanga. Geologinių tyrimų istorijoje ši vietovė užima išskirtinę vietą, yra paskelbta geologiniu paminklu, o 1997 m. ši atodanga buvo įtraukta į vertingiausių Lietuvos geologinių vietovių sąrašą. Ventos upės atodangoje buvo surasta Juros periodo nuogulų, nuosėdų ir uolienuų, kuriose gausu fosilijų. Jų surasta ir aprašyta yra daugiau kaip 300! Fosilijos – tai kadaise gyvenę gyviai, žemės organinio pasaulio atstovai. Dabar visi jie yra suakmenėję uolienuų sluoksniuose ir juos galima apžiūrėti. Ir stebėtis. Atodangoje dažniausiai aptinkamos galvokojų moliuskų amonitai ir belemnityų fosilijos. Šie gyvūnai klestėjo Juros periodo vandenyse ir išnyko kartu su dinozaurais.

O Ventos upės krantuose galima prisiliesti prie uolienuų, kurių amžius siekia net 160–180 mln. metų.

14. NUODĖMIŲ DAUBA, GRIEKŲ LIEPA

Juodkrantėje tarp Lapnugario kalno ir plento driekiasi pelkėta žemuma, vadinama Nuodėmių (arba Griekų) dauba su purvynais. Mažai kam žinoma, kad Nuodėmių daubos viršukalnėje kadaise augo Griekų liepa, kurios vietoje dabar pasodinta jauna liepaitė. Istoriniuose

šaltiniuose teigiama, kad Griekų liepą senovės baltų tikėjimo žmonės laikė šventa, prie jos rinkdavosi atgailauti, pasimelsti seniesiems dievams. Pasak padavimų, prie liepos būdavo aukojama dievui Kuršiui ir deivei Laimai, prašoma jų atleidimo už nuodėmes. Medis būdavo puošiamas gėlėmis, prie jo rinkdavosi pasitarti senoliai. Prie šios liepos netgi vykdavo bendruomenių teismai, kai būdavo sprendžiamas dorovei nusižengusių jaunuolių likimas.

Ypatinga yra visa aplinka, kurioje augo Griekų liepa. Šis medis augo pamėkliškos parabolinių kopų raguvos pašonėje. Tai buvo gili, ūksminga, labai dumblėta dauba, kuri istoriniuose metraščiuose minima jau nuo 1859 m. Siaubą kelianti dauba buvo vadinama Griekyne, tačiau dažniau naudojami Griekų arba Nuodėmių daubos pavadinimai. Prie mistinės šios vietos auros labai prisideda ir tai, kad netoliese stūkso Bloksbergo kopa, lietuvių vadinama Raganų kalnu.

Aplink nuodėmių daubą senuosiuose žemėlapiuose yra pažymėtas takas, vadinamas Sužadėtuvių taku. Manoma, kad jis būdavo ištis įsimintinas išbandymas susižadėjusioms poroms, nes juo keliauti itin sudėtinga.

15. DIDŽIŪJŲ BURBIŠKIŲ PILIAKALNIS

Didžiųjų Burbiškių piliakalnis, dar vadinamas Moteraičiu – netoli Varnių stūksanti kalva. Šis piliakalnis vadinamas Moteraičiu, nes jo siluetas panašus į gulinčią moterį. Legendos pasakoja, kad šį piliakalnį samčiais supylė du milžinai – Sprūdis ir Moteraitis. Rytinė kalvos dalis žiūrint iš tolo labai primena moters galvos siluetą, kalvos centre yra iš dviejų dalių susidedantis pakilimas, kuris atrodo kaip krūtinė, o likusi į vakarus nutįsusi kalno dalis – poilsiui prigulęs moters kūnas.

Istorikai mano, kad Moteraičio piliakalnis – tai tipiškas baltų gynybos ir kulto centras. Moteraitis mena 1831 m. sukilimo įvykius, čia vyko lemiami mūšiai su caro kariuomene – būtent ant Moteraičio piliakalnio buvo įsitvirtinusi caro kariuomenė, o ant netoliese stūksančio Gaudkalnio – sukilėlių pulkai.

Anot padavimų, senovėje ant kalno rinkdavosi moterys, norėdamos į karą palydėti savo vyrus, o giliai po žeme esančiuose rūsiuose krašto gynėjai slėpdavę nuo priešų moteris ir vaikus.

Moteraitis priklauso Žemaičių žemės gynybinei-signalizacinei sistemai. Panemunės pilyse įsikūrę krašto gynėjai sužinoję apie kraštą puolantį priešą, ant piliakalnio naktį sukdavo laužus. Juos pastebėję gretimų piliakalnių gyventojai perduodavo šią žinią toliau – taip informacija apie gresiantį pavojų pasiekdavo visas svarbiausias Žemaičių pilis.

16. KAIRIŠKIŲ ŠVENTVIETĖ

Akmenės rajono pietvakariuose yra Kairiškių šventvietė, kitaip dar vadinama Apžadų kapeliais, nes yra gausiai nusėta kryžiais. Mokslininkai šiuos kapelius vadina Kairiškių senkapiais, o rastas akmenis kirvis byloja, kad šioje vietovėje žmonės gyveno jau 1,5 tūkstančio metų.

Šią vietą taip pat gaubia įvairūs padavimai ir legendos. Pasakojama, kad dabartinės koplytėlės vietoje kadaise stovėjo bažnyčia, o aplink ją miestas, tik niekas nežino, kodėl niekas neišliko. Tik kažkas gyrėsi, kad rado užkastą lobį. Čia auga šventoji pušis, prie kurios pritvirtinta senovinė aukų dėžutė, greta pastatyta koplyčia. Kartą kažkas bandė šią pušį nupjauti, bet kiek per dieną pavykdavo įpjauti, tiek per naktį įpjovimas dingdavo.

Kartą per metus Apžadų kapeliai atgyja – nuo seniausių laikų čia švenčiamos Šeštinės. Ši tradicija buvo išlaikyta net sovietiniais metais. Nors kunigai ir neatvykdavo, tačiau žmonės susirinkę prie kapelių meldavosi.

17. PUOKĖS AKMUO

Puokės akmuo – didžiausias riedulys Lietuvoje. Jis atrastas Puokės kaime. Akmuo sudarytas iš lauko špato, kvarco ir žėručio. Ledynų jis buvo atvilktas iš Fenoskandijos uolyno, esančio Skandinavijoje. Akmuo yra įtrauktas į Lietuvos rekordų knygą.

Puokės akmenį 1957 m. atrado melioratoriai, kasdami griovius. Didžioji riedulio dalis buvo ledyninėje sąnašoje, tik akmenis ketera kyšojo paviršiuje. Buvo nuspręsta akmenį iškasti, o tyrėjai nustatė, kad akmuo yra didesnis už tuomet didžiausiu Lietuvoje laikytą Puntuką. Puokės akmuo yra 13,4 m ilgio, 7,5 m pločio ir 3,6 m aukščio. Šis milžiniškas akmuo sveria net 680 tonų.

Legenda byloja, kad anksčiau akmenis vietoje buvo pagonių šventykla, kurioje ugnį kurstė vaidilutė. Kartą ji sulaužė savo skaistybės įžadus ir užrūstino dievą Perkūną. Šis trekė žaibu į šventovę – šventykla sugriuvo ir po griuvėsiais palaidojo vaidilutę, o toje vietoje atsirado akmuo.

18. VIRMĖNŲ ALKAKALNIS

Ant Virmėnų alkakalnio, dar kitaip vadinamo Paunšvystės kalnu, nusidriekusiame miške galima aptikti jau apie šimtmetį stovinčią medinę koplyčią su trimis skulptūromis – Mergelės Marijos su Kūdikiu ir dvi sparnuotų angelų.

Anot legendos, naktį šioje vietoje vaidenasi, vaikščioja katinai. Žmonės pasakoja, kad kalno šlaite anksčiau tryško šaltiniai, kadaise užslinkęs šulinys iš tikrųjų yra nežinia kur vedančio požeminio tunelio anga.

Ezoterininkai pastebėjo, kad ant šio kalno labai stiprios energijos – ilgai vaikščiojant gali net bloga pasidaryti. Kartais atrodo, kad akmenys švyti – tokia stipri energija trykšta.

19. VARPUTĖNŲ OZAS

Rytų Žemaitijoje nuostabą kelia Varputėnų ozas – tai netoli Kuršėnų išlikusi smėlio, žvyro ir akmenų kalva, kuri tęsiasi apie 700 m, yra 3–5 m pločio ir 8–10 m aukščio. Dar kitaip ši pailga kalva yra vadinama Velnio taku arba Kipškalniu. Rytiniame ozo šlaite stūkso Laumės akmuo.

Padavimuose pasakojama, kad šį ozą supylė velnias tam, kad galėtų lengvai per pelkes patekti į Laumakius pas savo išrinktąją laumę.

20. SVILĖS ŠALTINIAI

Kurtuvėnų regioniname parke taip pat galima pamatyti Svilės šaltinius – jų vanduo yra gėlas, beskonis, bekvapis, visiškai nekalkingas, vidutinio kietumo. Ant šaltinio akmenų buvo aptikta poledynmečio relikto – arktinės apsiuvos lervų. Tai vienintelė žinoma vieta Lietuvoje, kurioje veisiasi šie bet kokiam cheminiam užterštumui labai jautrūs vabzdžiai. Birželio mėnesį šaltinių pakrantėse pražysta lietuviškosios orchidėjos – gegužraibės.

Netoli šaltinių yra šventvietė, vadinama Kryžių kryžkele. Legendose minima, kad anksčiau ant kalnelio stovėjusi stebuklinga koplyčia, prie kurios pasimeldus, išsipildydavo visi norai. Deja, koplyčia iki šių laikų neišliko, tačiau žmonės tiki, kad ši vieta stebuklinga, stato joje kryžius.

21. NAPOLEONO PUŠIS

Gailiškės kaime Kelmės rajone šalia kelio į Jautmalnę dangų remia Napoleono pušis. Jos aukštis net 25 m, o kamieno apimtis – 3,30 m. Medžio amžius siekia apie 300 metų. Medis įdomus tuo, kad maždaug keturių metrų aukštyje pušis šakojasi į tris kamienus. Ant vieno iš jų yra pakabinta koplytėlė.

Nuo senų senovės manyta, kad trikameniai medžiai yra ypatingi, kad skaitmuo trys yra magiškas, taigi medis būdavo laikomas turinčiu magiškųjų galių.

Pasakojama, kad iš Lietuvos žemių traukdamasis Napoleonas po pušimi paslėpė auksą. Tiesa, kol kas jo dar niekas nesurado... Taip pat vietiniai gyventojai kalba, kad ties pušimi vaidenasi – staiga pakyla viesulas ir atbėga rudas šuo.

22. BUBIŲ PILIAKALNIS

Legendomis apipintas Bubių piliakalnis, dar vadinamas Pilale, Šiaulių rajone. Šis piliakalnis suvaidino svarbų vaidmenį kovose su kryžiuočiais ir kalavijuočiais. Ant šio piliakalnio kadaise stovėjo viena stipriausių Šiaulių žemės pilių – Dubysos pilis. Pilies statytojai kalną paaukštino ir perkasu atskyrė nuo kalvos, ant kurios buvo įsikūrusi gyvenvietė. Pasakojama, kad visi žmonės, eidami pro piliakalnį, turėdavo atnešti keturis gorčius (apie 3 l) smėlio, o raitieji – penkis. Aukų buvo prašoma ir tų, kurie norėdavo patekti prie ant kalno kūrenamos šventosios ugnies.

Dubysos pilį kalavijuočiai sudegino 1348 m. Vos tik pilis buvo atstatyta – po dešimtmečio buvo vėl sugriauta.

Pasakojama, kad nors ir labai stipri, ši pilis kadaise buvo užpulta tokio didelio būrio priešų, kad neatsilaikė. Tačiau priešai buvo gailėstingi – leido moterims pasiimti tai, kas brangiausia, ir išsinešti. Moterys sukišo į maišus savo vyrus ir nusitempė žemyn. Išgelbėti vyrai pasikvietė pagalbą ir užpuolė priešus. Nors priešus ir sumušė, tačiau pilis sudegė, o iš pelenų susidarė kalnas – Bubių piliakalnis.

23. ŽEMAIČIŲ KALVARIJA

Žemaičių Kalvarija ypatinga tuo, kad net keletą kartų keitėsi šio miestelio pavadinimas. Dominikonai jį vadino Naująją Jeruzale, sovietmečiu jis buvo pavadintas Varduva, o vėliau prigijo Žemaičių Kalvarijos vardas. Žemaičių Kalvarija – labai sena gyvenvietė, pirmąkart minima 1253 m. kalavijuočių rašte. XV a. pradžioje Vytautas Didysis Žemaičių Kalvariją

padovanojo Žemaičių vyskupui, čia buvo vyskupo dvaras.

Kiekvieną vasarą miestelyje vyksta Didieji Žemaičių Kalvarijos atlidai, pasižymintys archajiškomis žemaičių tradicijomis. Žemaičių Kalvarijos bažnyčia nuo seno garsėja stebuklinga Nukryžiuotojo Jėzaus figūra ir stebuklingu Dievo Motinos su Kūdikiu paveikslu.

Sklando legenda, kad prie Varduvos upelio buvo krikštijami žemaičiai. Žmonės po krikšto gaudavo naujus vardus, todėl upelis ir pavadintas Varduva, o šalia esantis piliakalnis – Šv. Jono Krikštytojo kalnu.

24. APUOLĖ

853 m. pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose buvo paminėta Lietuvos vietovė ir tai buvo Apulė. Švedijos karalius su didele kariuomene puolė kuršių miestą, šaltiniuose vadinamą Apulia. Tai buvo senovės kuršių žemių sostinė, ji minima vikingų sagose ir vėlesnėse kronikose. Ji ypatinga tuo, kad būtent čia vyko žūtbutinės kautynės, aprašytos Europos metraščiuose. 853–854 metais švedų karalius Olafas apgulė Apulės pilį – taip jis norėjo nubausti kuršius už laiku nesumokėtą duoklę. Po aštuonių apgulties dienų kuršiai pasidavė ir atidavė anksčiau iš danų pagrobtą sidabrą. Apie tą įvykį pasakojama, kad aplinkiniai laukai buvo nusėti kaukolėmis. Dėl to gretimas kaimas buvo pavadintas Kaukolikai.

25. ALKUPIO ALKAKALNIS

Alkupio alkakalnis, dar kitaip vadinamas Šventkalniu – 10 m aukščio kalva, stūksanti netoli Laukuvos. Kalvą supa drėgna loma. Manoma, kad I-II tūkstantmetyje čia veikė pagonių šventykla. Alkalnio vakarinėje dalyje, po storu ąžuolu ant aukuro akmens kadaise degė šventoji ugnis, kurią saugojo vaidilutės, o tarp senų ąžuolų įrengtame būste gyveno žynys. Šventykla buvo skirta žalčių dievui Pilvyčiui, o joje laikomus žalčius maitino ir prižiūrėjo vaidilutės.

Alkupio alkakalnio vaidilutės ilgiausiai visoje Žemaitijoje neleido užgesinti amžinosios ugnies. Nors neturėjo ginklų, tačiau į prijuostas buvo prisipylusios pelenų ir pildavo juos puolantiems kareiviams į akis.

Pasakojama, kad aplink kalvą esančioje lomoje šv. Velykų rytą nugrimzdo karčema su joje šventusiais vyrais.

Legendos byloja, kad ant šio alkakalnio būdavo kūrenama šventoji ugnis, aukojamos aukos. Į ją vedė slaptas kelias – kūlgrinda, tačiau jo tiksli vieta šiandien pamiršta.

26. BULOTIŠKIO AKMUO

Pakruojo rajone gulintis Bulotiškio akmuo dar kitaip vadinamas Velnio akmeniu. Tai masyvus riedulys, valstybės saugomas kaip geologinis gamtos paveldo objektas. Akmuo yra beveik dviejų metrų aukščio, trijų metrų ilgio ir penkių metrų pločio.

Legenda byloja, kad kadaise šykštuolis dvarponis toje vietoje buvo užkasęs auksą, tačiau jam pasirodė dar maža, taigi jis apiplėšė Rygos pirklių ir jį užmušė. Dvarponis ketino kartu su aukso maišu toje pat vietoje užkasti ir negyvą pirklių, tačiau tai pamatęs Perkūnas smarkiai įpyko, trenkė ir pavertė dvarponį akmeniu. Sakoma, kad po juo dar ir dabar guli auksas. Tą akmenį paritus, iš tiesų būtų galima auksą išimti.

27. TREIGIŲ PILIAKALNIS

Treigių piliakalnis stūkso visai šalia Laukuvos. Šis piliakalnis naudotas nuo pat pirmųjų mūsų eros amžių iki kovų su kryžiuočiais. Pasakojama, kad ant piliakalnio stovinčią pilį norėjo užimti kryžiuočiai, tačiau žemaičiai neketino pasiduoti ir turėjo slaptą ginklą – trejus metus tamsoje augintą arklį. Niekada šviesos nematęs arklys, išvestas į šviesą, ėmė taip siaubingai blaškytis, kad išvaikė visus kryžiuočių arklius. Šiai legendai atminti Laukuvos herbe yra vaizduojamas eržilas.

28. VELNIO SOSTAS

Netoli Kvėdarnos teka upelis, vadinamas Druskiu. Šalia, pietrytinėje Padievaičio piliakalnio papėdėje, stovi beveik dviejų metrų aukščio akmuo, vadinamas Velnio Sostu. Anot vietinių pasakojamos legendos, velnias ketino sugriauti Kvėdarnos bažnyčią ir tam tempėsi didžiulį akmenį. Pavargęs prisėdo pailsėti, bet netrukus ėmė švisti, pragydo gaidžiai ir išsigandęs velnias nudūmė, o akmuo taip ir liko. Ant akmens matomas įdubimas – vieta kur sėdėjo velnias.

Archeologai yra padarę išvadą, kad prie šio akmens buvo pagoniška šventvietė. Velnio Sostą juosė didelių riedulių puslankis, kurio centre aptikta ugniavietė su aukojimo pėdsakais.

29. GUOSTAGALIO AKMUO

Pakruojo rajone, netoli Degėsių kelio, Laumens miško pietrytiniame kampe dunkso masyvus akmuo – Guostagalio akmuo. Akmuo yra pustrečio metro ilgio, dviejų metrų pločio ir vieno metro aukščio. Akmuo yra su išskelta rieve, kuri atrodo kaip kėdės atlošas. Anksčiau šalia akmens buvo didžiulė pelkė, vadinama Velniabala.

Legenda byloja, kad ant šio akmens naktimis sėdėjęs velnias ir rūkydavęs pypkę. Praeinantiems pro šalį jis siūlydavo pasikeisti pypkėmis ir tabaku. Jei koks žmogus susigundydavo, tai grįžęs namo vietoj gražios brangios pypkės terasdavo medžio šakelę, o vietoj tabako – sudžiūvusių lapų saują.

30. GEDIMINO KAPAS

Šventaragio slėnyje buvo deginami mirusių kunigaikščių kūnai, tarp jų ir Gedimino, žuvusio mūšyje su vokiečiais. Kunigaikščio pelenai buvo palaidoti ant kalvos už Sereikiškių parko, o kalva iki šiol vadinama Gedimino kapu. Čia buvo sudegintas ir palaidotas jo sūnaus Kęstučio kūnas. Gedimino kalno kapas stūkso pačiame Vilniaus centre, dabartinėje Kalnų parko teritorijoje, ir yra pripažintas kaip Vilniaus pilių kultūrinio rezervato archeologijos paminklas.

Legenda byloja, kad liepsnai apėmus mirusio Kęstučio kūną, po juo netikėtai atsivėrė gili bedugnė ir prarijo Didžiojo kunigaikščio palaikus. Buvo manančių, kad tai ženklas, jog pagonybei atėjo galas. Ir tikrai, nuo to laiko Šventaragio slėnyje nebebuvo nė vieno pagoniškų laidotuvių.

31. ŠVENTO EŽERAS

Šiaurės rytų Lietuvoje, Zarasų rajone yra Švento ežeras. Pasakojama, kad prieš daugelį metų Švento ežero visai nebuvo, o jo vietoje stovėjo bažnyčia. Staiga išsiveržęs iš žemės vanduo apšėmė šventovę ir apylinkes, o ežere prasmego bažnyčia, ir nuo to laiko ežeras

pradėtas vadinti Šventu.

Į Švento ežerą niekas neįteka ir niekas neišteka, kas keletą metų jis paslaptinai senka, o paskui vėl prisipildo. Šis aklinasis ežeras yra unikalus savo vandens lygio svyravimais.

Prie Švento ežero galima aptikti daug retų augalų rūšių, čia peri nykstančių paukščių rūšys: juodakaklis naras, didysis dančiasnapis. Senais laikais Švento ežere gyveno plačiažnypliai vėžiai, tačiau beveik prieš šimtmetį išnyko.

32. BIELSKIO KALNAS

Darbutų piliakalnis arba kitaip vadinamas Bielskio kalnas stūkso Raseinių rajone. Vietiniai pasakoja, kad XIX a. viduryje piliakalnyje buvo palaidotas dvarininkas Ignacas Bielskis.

Pasakojama keista istorija apie dvarininko laidotuves – šis iš anksto prašęs palaidoti jį naktį. Tarnai ir artimieji taip ir padarė. Tačiau vidury nakties karstą vežę keturi juodi žirgai pasibaidė ir apnešė karstą kelis kartus aplink dvarą, pastatytą ant kalno. Tuo metu trenkė perkūnas ir dvaras su visais gyventojais ir turtais prasmego kalne.

Pasakojama, kad lig šiol prie kalno kartais pasirodo dvarininko dukterys ir laukia, kol kas nors nuo jų nuims prakeiksmą.

33. DOVILŲ PILIAKALNIS

Netoli Klaipėdos esantis Dovilų piliakalnis dar vadinamas Pelutės kalnu arba Muškalniu. XIII a. ant šio piliakalnio stovėjo Dovilų pilis, kurią užpuolė ir sugriovė kryžiuočiai. Prieš susikaudamas su kryžiuočiais, šioje pilyje lankėsi ir kunigaikštis Gediminas, lankė šio krašto valdovą Dovilą.

Anot legendos, sugriuvus piliai, ant piliakalnio liko žiojėti gili duobė, kurios dugno neįmanoma buvo pasiekti. Buvo pasakojama, kad piliakalnyje liko urvas su geležinėmis durimis ir dabar ten klaidžioja vaiduokliai – trys kunigaikštytės ir žirgas be galvos.

34. ROJUS

Ignalinos rajone, netoli Beržininkų ežero, yra įsikūręs kaimelis labai intriguojančiu pavadinimu – Rojus. Įdomus ne tik pavadinimas, bet ir jo istorija.

Sodininkystės mokslo Lietuvoje pradininkas profesorius Adomas Hrebnickis (1858–1941) iš savo uošvio, Beržininkų dvarininko, gavo dovanų žemės, tačiau tokios prastos, kad ji vietinių buvo vadinama Velnyne. Toji žemė buvo labai kalvota, akmenuota ir ji visiškai netiko žemdirbystei. Tačiau profesorius nė kiek nenusiminė ir nusprendė, kad Velnyne tobulai tiks jo klestinčiam ir žydinčiam sodui, kuris bus vadinamas Rojumi žemėje.

Taip ir nutiko – netrukus 14 ha plote A. Hrebnickis užveisė didžiulį sodą, kuriame augo daugiau kaip 1 000 vaismedžių – įvairių veislių obelys, kriaušės, vyšnios, slyvos ir kt. Savo augalus profesorius nuolat tyrė, išvedinėjo naujus.

Prieš Pirmąjį pasaulinį karą A. Hrebnickis parašė knygą „Vaisių atlasas“.

35. MAIRONIŲ KOPLYČIA

Nuostabaus grožio Dubysos slėnyje, prie Kelmės – Tytuvėnų kelio galima pamatyti Maironių koplyčią. Po šia koplyčia stūkso didelis akmuo, ant kurio yra įspaustos ypatingos žymės – vaiko pėda, lazda ir kelis. Prieš beveik 200 metų vietos gyventojas atsitiktinai rado šį akmenį ir toje vietoje pastatė koplyčią.

Pasakojama, kad tai padaryti jį paskatino regėjimas – jam pasirodžiusi Švč. Mergelė Marija ir liepusi toje vietoje pastatyti koplyčią. Vyras iki pat savo mirties prižiūrėjo koplyčią ir šalia jos tekantį stebuklingąjį šaltinį.

Po jo mirties koplyčios vietoje buvo pastatyta didesnė koplyčia, ją pastatė vyras, pavarde Jautakis. Jis buvo paralyžiuotas, bet pasižadėjo pastatyti koplyčią ir po to stebuklingai pagijo. Aplink koplyčią žmonės eidavo keliais ir meldavosi, o šalia tekančio šaltinio vanduo ne vieną stebuklingai pagydė.

36. VERKIAI

Verkiai – viena seniausių ir gražiausių Vilniaus vietovių. Manoma, kad šioje vietovėje gyventa jau IV–II tūkstantmetyje prieš Kristų. Tai patvirtina ir čia aptikti lobiai – Verkių apylinkėse, juodame moliniame puodelyje buvo rastos arabiškos monetos, nukaltos 896–943 m.

Istoriniuose šaltiniuose Verkių minimi nuo mitologinio kunigaikščio Šventaragio laikų. Pasakojama, kad pirmieji šios vietovės gyventojai buvo pagony, miškuose kūrė šventąją ugnį. Kartą Verkių apylinkėse, šimtamečio ąžuolo erelio lizde kunigaikštis Vytenis rado verkiantį naujagimį. Būtent iš to ir kilo Verkių pavadinimas. Vėliau tas naujagimis užaugo ir tapo vyriausiuoju Lietuvos kriviu Lizdeika, kuris kunigaikščiui Gediminui išaiškino sapną apie Geležinį Vilką.

37. ŽVĖRYNAS

Vienas gražiausių Vilniaus mikrorajonų – Žvėrynas – kadaise priklausė LDK didikams Radviloms. Storų medinių rąstų apjuostame plote jie buvo įkūrę medžioklės rezervatą, kuriame buvo laikomi stumbrai, briedžiai, stirnos, lapės ir kiti žvėrys. Todėl ši vietovė ir buvo pavadinta Žvėrynu, o gatvės nuo seno vadinamos Stumbrų, Lūšių, Elnių, Lokių, Sakalų ir pan.

Iki XVIII a. Žvėryno giria buvo aptverta, o dalis vietovės paversta parku su takeliais, medžiais ir gėlynais. Parke ganėsi stirnos, danieliai ir kiti gyvūnai. Taip pat parko teritorijoje išlikę du tvenkiniai, iškasti dar XVI a. kai buvo patvenktas Šaltupis, kuris suko Radviloms priklausiusį vandens malūną. Žvėryno malūno pastatas išliko iki šių dienų, tačiau šaltinių versmės jo nebesuka, tik maitina du tvenkinius, esančius dabartiniame Žvėryno parke. Žvėryno malūno tvenkiniai 1986 m. buvo paskelbti vietinės reikšmės gamtiniu paminklu.

38. RAGANŲ GELMĖ

Per Nemunėlio kaimą tekančioje upėje yra gili vieta, kuri nuo seno vadinama Raganų gelme. Senovėje ši vieta buvo vadinama šventviete, tikėta, kad šioje vietoje tekantis vanduo turi nepaprastų galių – ypač vasaros saulėgrįžos šventės (birželio 24 d.) apeigų metu. Tą naktį vedybinio amžiaus sulaukusios netekėjusios merginos maudydavosi šioje Raganų gelmėje tuo siekdamos visus ateinančius metus išlikti jaunos ir gražios, ir, svarbiausia, tikėdavo, kad laimingai ištekės.

39. PUČKORIŲ ATODANGA

Suformuota ledynų ir Vilnios upės tėkmės geologinė Pučkorių atodanga yra įspūdingiausia ir aukščiausia atodanga Lietuvoje – jos aukštis 65 metrai, o plotis 260 metrų. Nuo atodangos atsiveria nuostabi Vilniaus apylinkių panorama: Vilnios upė, Pavilnių regioninio parko kalvos ir miškai, Pūčkorių dvaras, buvusi patrankų liejykla, prancūziško Belmonto malūno senosios užtvankos liekanos.

Archeologiniai tyrinėjimai rodo, kad šios vietos buvo gyvenamos dar akmens amžiuje. Čia atsiveria maždaug 20 tūkstančių metų senumo sluoksniai. Specialistai, tyrinėję atodangos sluoksnius, yra aptikę ir dinozaurų išgarsintos mezozojinės eros, ir Juros periodo uolienu su senovinės gyvūnijos liekanomis.

Nuo Pūčkorių atodangos atsiveria puikus vaizdas į Pavilnio regioninio parko slėnį, pro kurį 1862 m. kovo 15-ąją į Vilniaus stotį atvyko pirmasis traukinys.

40. KARVĖS OLA

Biržų regioniniame parke galima aptikti karstinę smegduobę su ola, vadinamą Karvės ola. Tai žinomiausias ir geriausiai ištirtas gamtos paminklas šiaurės Lietuvoje. Paminklu paskelbtas 1964 m.

Karvės ola yra beveik apskrita, piltuviška karstinė smegduobė, vienintelė išlikusi šachtinė įgriuva. Speleologai mano, kad jai turėtų būti apie 200 metų.

Iki šalčiu dvelkiančios olos dugno reikia leistis 12 m žemyn mediniais laiptukais.

Apie Karvės olos atsiradimą pasakoja legenda. Kadaisė dvare tarnavusi moteris susiruošė melžti pono karvę, tačiau atėjusi prie gyvulio ji išgirdo kūdikio verksmą, kuris sklido iš dvaro. Viską metusi moteris nuskubėjo į dvarą. Kai po kurio laiko ji sugrįžo, vietoj karvės rado tik atsivėrusią didžiulę duobę. Ant duobės krašto kabojo nutrūkusi karvės grandinė, o iš požemio sklido gailus nelaimingo gyvulio mūkimas.

41. LAUMĖS PĖDA

Telšių rajone, Biržuvėnuose, galima rasti mitologinę šaltiniuotą griovą – Laumės pėdą. Tai natūrali griova, atsiradusi šaltiniui plaunant aukštumos šlaitą. Savo forma ji primena žmogaus pėdos antspaudą. Griovos pakraštyje auga aukšta, sena dvikamienė pušis, kuri laikoma šventa.

Pasakojama, kad pėdos antspaudą senų senovėje įmynė laumė, todėl griova ir vadinama Laumės pėda, o į ją sutekantis šaltinio vanduo laikomas šventu, turinčiu stebuklingų gydomųjų galių, padedančių susigrąžinti jaunystę ir sveikatą. Prie šalia augančios šventosios pušies nuo seno žmonės renkasi susižadėti, prašyti užtarimo, sveikatos.

Ši vieta buvo svarbi Biržuvėnų dvaro savininkams Gorskiams. XX a. pradžioje, kuomet buvo tvarkomas dvaro parkas, nuo rūmų iki Laumės pėdos jie pasodino medžių alėją. Šalia Laumės pėdos buvusioje klampioje vietoje jie iškasė nedidelį tvenkinį, kurio vandenį naudojo maistui gaminti.

42. OLANDO KEPURĖ

Olando kepurė, dar kitaip vadinama Karklės atodanga – aukščiausias Baltijos jūros pakrantės skardis. Jo aukštis net 24,4 m. Olando kepurė – tai parabolinė kopa, supustyta ant moreninio gūbrio. Ji nuo seno buvo orientyras jūreiviams ir žvejams, nes buvo apaugusi pušimis ir ąžuolais, gerai išsiskyrė smėlio lygumoje. XIX a. ant jos buvo pastatyti navigaciniai ženklai, buvo pradėda žymėti žemėlapiuose. Nuo skardžio patogų stebėti virš jūros skrendančius paukščius, gėrėtis jūros ir paplūdimio vaizdais.

Pasakojama, kad Olando kepurės vardas kilo nuo jūreivio kepurės, kuri netyčia iškrito iš skęstančio laivo ir buvo bangų atplukdyta į krantą. Kiti mano, kad kalnas gavo pavadinimą „Olando kepurė“ dėl to, kad visa ši kopa, žiūrint iš jūros pusės, labai panaši į kepurę. Taip pat manoma, kad tokį pavadinimą šiai vietai suteikė olandų pirkliai, kadaise gyvenę plačiame pajūrio ruože nuo Olando kepurės iki šiaurinės Klaipėdos miesto ribos.

43. ŽADEIKONIŲ AŽUOLAS

Pasvalio rajone, Žadeikonių kaimo kapinaičių pakraštyje auga Žadeikonių ąžuolas – vienas seniausių Pasvalio krašte. Jo kamieno apimtis yra daugiau nei penki metrai, aukštis – 18 m. Prie šio ąžuolo nuo seno buvo laidojama, o apie jo šventumą pasakojamos legendos. Viena jų – kartą pradėjus medį pjauti iš jo kamieno ėmė tekėti kraujas. Raudona spalva kraujas nudažė visą žemę aplinkui, net pripildė šalia tekantį Kamačio upelį. Žemė aplink ąžuolą ir dabar išliko raudono atspalvio.

44. ŽĄSINO KALNAS

Žąsino kalną Telšių rajone išgarsino Motiejaus Valančiaus apysaka „Palangos Juzė“ – nuo šio kalno ir nusirito Palangos Juzė: „Keliaudamas per pušyną, įlipau į Žąsino kalnus: apsižvalgęs regėjau Janapolio, Pavandenio, Luokės ir bokštus Varnių bažnyčios. Buvo pašalusi, aš bežiopsodamas su savo klumpiais šliūkšt paslydau, žlakt išvirtau, tabalai tabalai, bir bir nuo skardžio rietėjau, medeliai, girdi, rietant trakš trakš lūžo. Mano klumpiai, nusmukę nuo kojų, brabrakš brabrakš kažgi kur rietėjo, brylius skliust nulėkė į gilumą daubos. Kromelis sulūžo ir sugniužo, žirklys kiaurai išlindo, laimė, kad paties nepervėrė. Rasi būčiau ir smerčiop užsimušęs, nes ir šonai traškėjo, kad rietėdamas būčiau capt nenusitvėręs augančio alksnio. Vos gilmėj pakalnės, ai ai stenėdamas ir aičiodamas, capt atsikėliau. Atsikėlęs tariau: „Kad tu prapultum ir kalnu nebuvēs! Kad tu būtum seniai nugriuvęs!“

Šis kalnas, arba kitaip alkakalnis, virš jūros lygio yra iškilęs 210,3 m ir tai yra aukščiausia Žemaičių aukštumos vieta. Senovėje šio kalno teritorija priklausė kuršių žemei, turėjo gynybinę paskirtį, kalnas buvo naudojamas kaip sargėkalnis.

Nuo šio kalno matosi Medvėgalio, Moteraičio, Šatrijos piliakalniai.

Anot padavimo, ant šio kalno mėgdavo ilsėtis praskrendančios žąsys, o apie šio kalno gelmes pasakojama, kad ten velniai gyvena ir pragaro katilus verda. Tai įrodo ant kalno viršūnės matoma skylė, prie kurios vietiniai žmonės kasdien rasdavę po pusę kilogramo anglių.

45. DŽIUGINĖNŲ KAIMAS

Telšių rajone yra Džiuginėnų kaimas, kuriame stūkso piliakalnis, vadinamas Džiugo kalnu. Legenda byloja, kad tai žemaičių karžygio, kuris įkūrė Telšių miestą, kapas.

Šalia kalno yra dvaras, kuris kadaise priklausė žemaičių bajorams Gorskiams.

Mediniuose dvaro rūmuose kadaise gyveno garsi lietuvių rašytoja Žemaitė. Ji turėjo prižiūrėti ir mokyti jauniausiąją Gorskių dukrą, galėjo naudotis įspūdinga Gorskių dvaro biblioteka.

Gyvendama pas Gorskius Žemaitė įsimylėjo dvaro eigulį ir medžioklės prievaizdą Lauryną Žymantą. Iškalba dosniai apdovanotas, aukštas, liesas, kiek kumptelėjęs vyras Žemaitėi noriai pasakodavo savo vaikystės vargus, o užjausti mokanti būsimoji rašytoja gerte gėrė jo žodžius. Netrukus ji už jo ir ištekėjo, nors visi ir bandė atkalbėti – neva santuoka su „mužiku“ yra tikra beprotybė. Žema vyro kilmė paženklino Žemaitę visam likusiam gyvenimui ir buvo galutinis atsisveikinimas su bajorų luomu.